

Requisitoir

OPENBAAR MINISTERIE

Requisitoir - samenvatting

Officieren van justitie mr. P. Velleman en mr. B. van Roessel

Zaak G. Wilders

25 mei 2011

13/425046-09

Dit is een samenvatting van het requisitoir, uitgesproken op 25 mei 2011, in de strafzaak van G. Wilders. Deze samenvatting is geen processtuk, maar is uitsluitend bedoeld als toegankelijke samenvatting voor de pers en andere belangstellenden. Als er enige discrepantie is of lijkt te zijn tussen deze tekst en het uitgesproken requisitoir, dan is de tekst zoals uitgesproken bij het requisitoir leidend. Aan deze tekst van de samenvatting kunnen geen rechten worden ontleend.

Inleiding

In oktober 2010 heeft het OM al gerekwireerd in deze zaak. Desondanks acht het OM het gepast om ten overstaan van de rechtbank in nieuwe samenstelling opnieuw te rekwireren. Deels zal dit een herhaling zijn van wat reeds is gezegd, maar er is rekening gehouden met relevante ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan na het vorige requisitoir. Waar mogelijk zal worden verwezen naar het vorige requisitoir.

Het Europese recht

In oktober 2010 heeft het OM naar voren gebracht dat het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) enerzijds grote waarde hecht aan de vrijheid van meningsuiting van politici, maar dat politici anderzijds de verantwoordelijkheid hebben om geen uitspraken te doen die een bedreiging vormen voor de maatschappelijke vrede en politieke stabiliteit.

Het Europees recht geeft geen kant-en-klaar recept voor de zaak Wilders. Eerst dient op nationaal niveau te worden beoordeeld wat strafbaar is gesteld in artikel 137c en d Sr, en daar dienen uitlatingen aan te worden getoetst. Lidstaten krijgen van het EHRM een beoordelingsruimte, de 'margin of appreciation' om een eigen afweging te maken of uitlatingen al dan niet beperkt moeten worden.

Met betrekking tot de EHRM-uitspraak Féret¹ wil het OM een aantal punten naar voren brengen die in de ogen van het OM voor misverstanden hebben gezorgd. Anders dan wel wordt beweerd zijn er volgens het OM wezenlijke verschillen tussen de uitspraken van Féret en die van Wilders, en geeft het EHRM geen verplichting tot de strafbaarstelling van uitlatingen zoals die van Féret. Verder is het in de zaak Féret van belang dat er een minderheidsstandpunt was waarin door een minderheid van de rechters van het EHRM werd verwoord dat zij het er niet mee eens waren dat de veroordeling van Féret toelaatbaar was. Tot slot moeten de uitspraken van Féret en Wilders allereerst worden beoordeeld op grond van de nationale wet- en regelgeving, in dit geval de Belgische en de Nederlandse. Om deze redenen kunnen uit het Féret-arrest geen conclusies worden getrokken over de strafbaarheid van de uitlatingen van Wilders.

Het OM benadrukt overigens dat het EHRM veroordelingen van politici voor hun uitlatingen toelaatbaar acht, en dat in Nederland ook het uitgangspunt geldt dat een politicus kan worden vervolgd en veroordeeld voor zijn uitspraken. Dit is ook steeds het uitgangspunt van het OM geweest.

¹ EHRM 16 juli 2009, nr. 15615/07, *Féret/België*.

Artikel 137c, groepsbelediging (feit 1)

Als eerste feit op de dagvaarding is artikel 137c Sr (groepsbelediging) ten laste gelegd.

Beperkte werking en negatieve beeldvorming

Artikel 137c Sr dient beperkt geïnterpreteerd te worden. De grondslag van de strafbaarheid ligt in het scheppen van een negatief beeld bij derden. De wetgever had bij de invoering van artikel 137c en 137d Sr een beperkte werking voor ogen ter bescherming van de vrijheid van meningsuiting. De Hoge Raad onderkent in het Gezwel-arrest² dat de wetgever een beperkte reikwijdte van 137c Sr heeft beoogd.

Beledigend over een groep mensen

Het zich beledigend uitlaten over een groep mensen is het kernbestanddeel van artikel 137c Sr. Om te beoordelen of iemand zich over een groep mensen beledigend heeft uitgelaten, heeft de Hoge Raad in zijn jurisprudentie drie stappen onderscheiden.³

De driestappenmethode van de Hoge Raad werkt als volgt:

In stap 1 wordt beoordeeld of de uitlating op zichzelf beledigend is over een groep mensen.

In stap 2 wordt de context beoordeeld waarin de uitlating is gedaan.

In stap 3 wordt beoordeeld of de uitlating een onnodig grievend karakter heeft.

Voor een uitgebreidere uiteenzetting van deze stappen, en de betekenis ervan voor de beoordeling van de strafbaarheid, wordt verwezen naar (de samenvatting van) het requisitoir van oktober 2010.

Stap 1, op zichzelf beledigend over een groep mensen

Over een groep mensen

De Hoge Raad heeft in het Gezwel-arrest⁴ gezegd dat een uitlating, om strafbaar te zijn, **onmiskkenbaar** betrekking moet hebben op een groep mensen die door hun godsdienst wordt gekenmerkt. De uitspraak 'Stop het gezwel dat islam heet' wordt door de Hoge Raad niet strafbaar geacht, omdat de uitspraak niet onmiskkenbaar betrekking heeft op een groep mensen wegens hun godsdienst.

Invulling beledigend over een groep mensen

Wat is dan wel beledigend over een groep mensen? Er is slechts een belediging over een groep mensen, indien er conclusies ten aanzien van die mensen worden getrokken. Strafbaar is enkel het aantasten van de eigenwaarde of het in diskrediet brengen van de groep, omdat die van een bepaald ras is, een bepaalde godsdienst belijdt of een bepaalde levensovertuiging is toegedaan. Gevoelens van de groep worden daarbij niet meegewogen. Strafbaar beledigen is derhalve het trekken van conclusies over een groep mensen waardoor het beeld dat over die groep mensen bestaat wordt aangetast.

Stap 2, de context

Het beoordelen van de context betekent dat de functionaliteit van de uitlating moet worden gewogen. Als een uitlating een bijdrage is aan een maatschappelijk debat, wordt gedaan in het kader van een geloofsovertuiging of wordt gedaan in het kader van de artistieke expressie, kan dat in juridische zin het beledigend karakter aan de uitlating ontnemen.

² HR 10 maart 2009, *LJN* BF0655 r.o. 2.5.2.

³ HR 14 januari 2003, *LJN* AE7632, *NJ* 2003, 261 (Herbig, m.nt. P.A.M. Mevis).

⁴ HR 10 maart 2009, *LJN* BF0655.

Maatschappelijk debat en politieke context

De meest uitgesproken vorm van het maatschappelijke debat is het politieke debat. Het politieke debat is daarmee een krachtige context, die het beledigend karakter aan een uitlating relatief gemakkelijk kan ontnemen. Dat is ook vanzelfsprekend. Een pluralistische democratie uit zich in een politiek spectrum waarin zeer uiteenlopende standpunten worden aangehangen en verdedigd. Een ware democratie maakt het mogelijk dat ook over gevoelige zaken, dogma's en taboes, open en op het scherpst van de snede kan worden gediscussieerd.

Stap 3, Onnodig grievend

Uit de jurisprudentie wordt niet helemaal duidelijk hoe moet worden getoetst of een uitlating onnodig grievend is. De Hoge Raad neemt niet snel aan dat een uitlating onnodig grievend is.⁵ Naar de mening van het OM is een uitlating onnodig grievend als er een wanverhouding is tussen de grievendheid van de uitlating en de functionaliteit van de uitlating in het debat.

Beoordeling uitlatingen zoals ten laste gelegd (feit 1)

De onder feit 1 ten laste gelegde uitlatingen zijn afkomstig uit de Volkskrant van 8 augustus 2007 met de titel 'Genoeg is genoeg; verbied de Koran'. Door de partiële niet-ontvankelijkheid van het OM⁶ ten aanzien van de uitlating '*Ik heb genoeg van de Koran in Nederland: verbied dat fascistische boek*' zal deze uitlating⁷ hierna buiten beschouwing blijven. Naast drie uitlatingen uit de Volkskrant, staat voorts één uitlating uit de film Fitna ter beoordeling.

De eerste drie uitlatingen

Het OM oordeelt dat bij de uitlating van Oriana Fallaci Wilders het heel duidelijk maakt dat hij de woorden van een ander aan het citeren is. Het OM vraagt daarom een (partiële) vrijspraak.

Het OM vraagt voorts vrijspraak voor de eerste drie uitlatingen, omdat het bestanddeel 'beledigend over een groep mensen wegens hun godsdienst' in de zin van artikel 137c Sr niet is vervuld. De ten laste gelegde uitlatingen gaan niet over mensen, maar over de islam en de Koran.

De vierde uitlating

De vierde en laatste uitlating uit feit 1 is afkomstig uit de film Fitna. De uitlating heeft naar zijn bewoordingen onmiskenbaar betrekking op de islam. Wilders uit met de film kritiek op de islam en de toenemende invloed die deze volgens hem heeft of zal krijgen in of op Nederland. Wilders trekt met de film negatieve conclusies over de islam, maar juridisch gezien niet 'over een groep mensen wegens hun godsdienst'. Het bestanddeel 'beledigend over een groep mensen' uit artikel 137c Sr is daarom niet vervuld. Het OM vraagt vrijspraak voor de ten laste gelegde uitlating.

Het OM vraagt vrijspraak voor alle uitlatingen van feit 1.

De in feit 1 ten laste gelegde uitlatingen kunnen zeker wel kwetsend zijn voor moslims. Vergelijkingen van de Koran en de islam met Mein Kampf, het nationaal-socialisme, fascisme en communisme kunnen zonder meer de gevoelens kwetsen. Maar het kwetsen van gevoelens valt als zodanig niet onder het strafbare beledigen als bedoeld in artikel 137c Sr.

⁵ Noot Mevis bij HR 14 januari 2003, LJV AE7632, NJ 2003, 261, paragraaf 7.

⁶ Beslissing Rechtbank Amsterdam 30 maart 2011, LJV BP9517.

⁷ Deze uitlating was in het requisitoir van vorig jaar genummerd als uitlating 4, requisitoir 12 oktober 2010, p. 55.

Artikel 137d Sr, aanzetten tot haat en discriminatie (feit 2, 3, 4 en 5)

In de feiten 2 en 4 op de tenlastelegging is aanzetten tot haat ten laste gelegd, in de feiten 3 en 5 aanzetten tot discriminatie. De strafrechtelijke toetsingskaders van deze twee soorten 'aanzetten' verschillen van elkaar.

Wetsgeschiedenis

Artikel 137d is in de jaren '70 ingevoerd (en artikel 137c Sr in zijn huidige vorm) in het Wetboek van Strafrecht naar aanleiding van het Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie. Godsdienst was in dit verdrag geen onderwerp, maar door de wetgever is besloten om godsdienst wel op te nemen als discriminatiegrond. De artikelen 137c en 137d Sr delen dus dezelfde wetsgeschiedenis: dat wat door de regering en de Eerste en Tweede Kamer is besproken bij de invoering van de artikelen 137c en 137d Sr. Deze wetsgeschiedenis biedt belangrijke informatie over hoe we aan deze artikelen moeten toetsen.

Negatieve beeldvorming

In de wetsgeschiedenis staat dat de bedoeling van de invoering van artikel 137c en 137d Sr was om negatieve beeldvorming over bepaalde groepen tegen te gaan. Negatieve beeldvorming over een bepaalde groep kan leiden tot discriminatie en achterstelling. Waar het dus primair niet om gaat zijn de gekwetste gevoelens van de betreffende groep. Het gaat om het gevaar dat anderen deze groepen, vanwege negatieve beeldvorming, gaan achterstellen in het maatschappelijk leven. De artikelen zijn niet ingevoerd om de gevoelens van personen te beschermen.

Vrijheid van meningsuiting

Bij de invoering van de artikelen werd het van groot belang geacht om de vrijheid van meningsuiting niet onnodig te beperken. Aan kritiek op opvattingen, zelfs al zou die kritiek beledigend zijn, werd daarom strafrechtelijk niets in de weg gelegd. Kritiek op de diepste overtuigingen van gelovigen, en op het geloof zelf en de daarop gebaseerde instituten en organisaties, is toegestaan, en dat geldt ook voor artikel 137d Sr. Kritiek is echter strafbaar wanneer deze zich onmiskenbaar op de mensen zelf richt, en niet slechts op hun opvattingen, overtuigingen en gedragingen.

Aanzetten tot

Aanzetten betekent hetzelfde als opruien, en dat betekent ophitsen, opstoken, aansporen. Het OM onderscheidt twee soorten aanzetten:

- direct aanzetten ('*Gooi die stenen door die ruit!*')
- indirect aanzetten ('*Die ruiten daar kunnen kapot*')

Voor de indirecte vorm van aanzetten maakt aanzetten tot een relatief ruim begrip. Dat ruime van het begrip aanzetten wordt naar het inzicht van het OM echter beperkt door de samenhang die tussen uitlatingen kan worden gezien en door het opzetvereiste.

Samenhang

Bij de strafrechtelijke toetsing van een uitlating moet eerst worden beoordeeld of een uitlating naar de bewoordingen aanzet tot haat of discriminatie. Het kan voorkomen dat de bewoordingen *sec* voor meerdere uitleg vatbaar zijn, en dat de samenhang met de rest van de tekst de betekenis van de bewoordingen of de betekenis van de woorden jegens een bepaalde groep duidelijk maakt. De samenhang kan bepalend zijn voor de vraag welke betekenis aan bepaalde woorden moet worden gegeven, en de samenhang kan de

componenten van het aanzetten tot haat of discriminatie op zodanige wijze bij elkaar kan brengen dat er sprake is van aanzetten tot haat of discriminatie.

Arrest Combat 18

In het arrest 'Combat 18' heeft de Hoge Raad ten aanzien van een aantal t-shirts met daarop 'Combat 18', en de woorden 'Whatever it takes' en 'support', aangegeven dat de betekenis daarvan dient te worden bepaald '*in de gegeven omstandigheden van het geval en in het licht van mogelijke associaties die deze uitlatingen wekken*'.⁸ Volgens de annotator van het arrest, Mevis, heeft dit arrest betrekking op voorwerpen in de zin van artikel 137e lid 2 Sr. Het OM acht het mogelijk dat het criterium van de Hoge Raad ook van toepassing is op associatieve uitlatingen, zoals afbeeldingen en cijfer-lettercombinaties. In de zaak Wilders is er geen sprake van voorwerpen in de zin van artikel 137e Sr en evenmin is er sprake van associatieve uitlatingen. De betekenis van het Combat 18 arrest voor onderhavige zaak is in de visie van het OM dan ook verwaarloosbaar.

De betekenis van een uitlating is bijna altijd te vinden in de uiting zelf. De strafrechtelijke samenhang beperkt zich in beginsel bij elke uitlating tot één artikel, één boek, één interview, één bijeenkomst.

Men mag bij de strafrechtelijke toets dan ook niet uitlatingen uit geschrift A uit 2008 en geschrift B uit 2009 bij elkaar zetten, als de verdachte die teksten zelf niet bij elkaar heeft gezet. Dan haalt men namelijk een bepaalde uitlating uit zijn directe verband en samenhang met de rest van het geschrift. Bovendien, als uitlatingen uit geschrift A uit 2008 en geschrift B uit 2009 bij elkaar worden gezet, en daar wordt een bepaalde boodschap uit gedestilleerd, dan is niet te bewijzen dat de verdachte zich bewust was van de boodschap die de uitlatingen tezamen inhouden. In juridische termen gezegd kan dan het *opzet* van de verdachte niet meer worden bewezen.

Aanzetten tot haat

Haat is een houding van vergaande vijandigheid, een extreme vorm van vijandigheid, een gevoel van diepe afkeer. Bij aanzetten tot haat tegen mensen gaat het om het aanzetten tot een extreme emotie. Het is het bestaansrecht van mensen dat in het geding is. Aanzetten tot haat is het aanzetten tot een bepaalde geesteshouding.

Er is besproken dat 'aanzetten' op directe of op indirecte wijze kan geschieden. Aanzetten tot haat kan echter alleen op indirecte wijze. Het heeft immers geen effect om te zeggen: ga groep x haten! Bij aanzetten tot haat moet het daarom gaan om het neerzetten van een beeld dat voldoende krachtig is om haat, een extreme emotie, op te roepen.

Intrinsiek conflictueuze tweedeling

Als het gaat om aanzetten tot haat kent de Nederlandse jurisprudentie niet veel zaken. Het enige concrete criterium dat de jurisprudentie geeft om te bepalen of er sprake is van aanzetten tot haat, is de intrinsiek conflictueuze tweedeling.

Het OM meent dat van een intrinsiek conflictueuze tweedeling sprake is, als:

1. Twee groepen middels een tweedeling tegenover elkaar worden gesteld waarbij,
2. Vanuit een éénzijdig perspectief wordt geschetst dat,

⁸ HR 23 november 2010, *LJN* BM9135 en BM9132, *NJ* 2011, 115, m.nt. P.A.M. Mevis.

3. De maatschappij dan wel de ene groep ernstig de dupe wordt van één of meer schadelijke eigenschappen van de andere groep en
4. De door die tweedeling ontstane (belangen)kloof tussen de twee groepen zeer wel kan leiden tot ernstige en vaak gewelddadige conflicten.

Alleen indien deze elementen aanwezig zijn wordt er een beeld neergezet dat potentieel voldoende krachtig is om haat te genereren, en is er sprake van aanzetten tot haat.

Krachtversterkend element

In de jurisprudentie is steun te vinden voor de stelling dat naast de louter inhoudelijke aansporing, er sprake moet zijn van een opruiend element, oftewel een krachtversterkend element, om te kunnen spreken van aanzetten. Binnen de Nederlandse samenleving zal, om het krachtige beeld neer te zetten dat nodig is voor 'aanzetten tot haat', binnen de intrinsiek conflictueuze tweedeling vaak sprake zijn van krachtversterkende elementen, wil het geschetste beeld voldoende krachtig zijn om potentieel die haat op te wekken.

Aanzetten tot discriminatie

'Aanzetten tot discriminatie' is aanzetten tot een gedraging, namelijk het discriminatoir oftewel ongelijk behandelen van mensen. Het is niet het aanzetten tot discriminatoir denken of het aanzetten tot een discriminatoire visie. Aanzetten tot discriminatie is het doen van een uitlating die erop gericht is om bij anderen het idee te wekken (of te versterken) om een bepaalde groep discriminatoir te behandelen in de zin van artikel 90quater Sr.

Direct en indirect

Het is mogelijk om direct tot discriminatie aan te zetten. Het idee voor de discriminerende behandeling waarop de woorden zijn gericht wordt dan letterlijk uitgespeld.

Indirect aanzetten tot discriminatie is een meer verholde vorm van aanzetten. De discriminerende behandeling waartoe wordt aangezet wordt niet letterlijk genoemd, maar de bewoordingen zijn desondanks wel zo gekozen dat ze erop gericht zijn het idee voor de discriminerende behandeling te wekken. Bij indirect aanzetten tot discriminatie dienen er twee elementen aanwezig te zijn: de argumentatie om mensen te discrimineren en de bewoordingen die gericht zijn op het wekken van het idee om ze daadwerkelijk de discriminerende behandeling te geven.

Krachtversterkend element

Het OM meent dat voor direct aanzetten tot discriminatie geen krachtversterkend element nodig is. Ook bij indirect aanzetten tot discriminatie zijn opruiende elementen niet noodzakelijk, maar de aanwezigheid van krachtversterkende elementen is wel een indicatie is dat er sprake is van aanzetten tot discriminatie.

Context

Sommige discriminerende maatregelen kunnen ethisch deugdelijk of maatschappelijk wenselijk zijn. Een voorbeeld is het onttrekken van kinderen aan de opvoeding door hun verstandelijk zeer gehandicapte ouders. Over de wenselijkheid van een dergelijke maatregel kan men van mening verschillen, maar er moet serieus over een dergelijke maatregel van gedachten gewisseld kunnen worden, en de maatregel moet daarom ook kunnen worden voorgesteld. Op zichzelf bezien kan er dan sprake zijn van 'aanzetten tot discriminatie'.

Net als bij artikel 137c Sr moet bij 'aanzetten tot discriminatie' daarom een contexttoets worden uitgevoerd. Als een uitlating waarmee op zichzelf bezien wordt aangezet tot discriminatie, wordt gedaan als een bijdrage aan een maatschappelijk debat, kan het strafbare tot discriminatie aanzettende karakter daardoor weg worden genomen.

Als de contexttoets wordt toegepast is evenals bij artikel 137c Sr ook een correctief daarop nodig. Bij de laatste stap in het toetsingskader wordt beoordeeld of de in de uitlating voorgestelde maatregel, zowel naar de bewoordingen als de inhoud bezien, in een wanverhouding staat tot het onderliggende maatschappelijke probleem naar aanleiding waarvan tot het treffen van de maatregel wordt aangezet. Als er sprake is van die wanverhouding, noemt het OM dat *onnodige buitensporigheid*. In dat geval is er toch sprake van strafbaar aanzetten tot discriminatie.

Opzet

Het woord 'opzet' komt niet voor in de delictsomschrijving van artikel 137d Sr. Toch wordt 'aanzetten tot haat of discriminatie' als een opzetdelict beschouwd. Het opzetvereiste zit ingebakken in het woord aanzetten.

Artikel 137d Sr is een formeel delict. Dat wil zeggen dat het eventuele al dan niet intredende gevolg van het delict, of de kans op dat gevolg, niet bepalend is voor de vraag of de delictsomschrijving is vervuld. Het opzet van de verdachte hoeft geen betrekking te hebben op een concreet gevolg of een concrete kans op dat gevolg. Het opzet is aanwezig als de verdachte zich van het tot haat of discriminatie aanzettende karakter van de gebruikte uitdrukkingen noodzakelijkerwijs bewust moet zijn geweest.

Beoordeling uitlatingen zoals ten laste gelegd (feit 2, 3, 4 en 5)

In feit 2 (aanzetten tot haat wegens godsdienst) zijn 28 uitlatingen ten laste gelegd uit verschillende brondocumenten. In feit 3 (aanzetten tot discriminatie wegens godsdienst) zijn dezelfde 28 uitlatingen ten laste gelegd.

In feit 4 (aanzetten tot haat wegens ras) zijn 4 uitlatingen ten laste gelegd, en dezelfde uitlatingen zijn ten laste gelegd in feit 5 (aanzetten tot discriminatie wegens ras).

Feit 2

Brondocumenten

De eerste acht uitlatingen zijn afkomstig uit het interview met de titel, '*De Paus heeft volkomen gelijk*', uit de Volkskrant van 7 oktober 2006. Hierin werd Wilders geportretteerd als lijsttrekker van een politieke partij. In het interview geeft Wilders aan wat volgens hem de gevolgen van de islamisering in Nederland zijn, waarbij het accent ligt op de door Wilders veronderstelde relatie tussen de islam en crimineel en overlastgevend gedrag. De in het interview uiteengezette visie is dat de islamisering van onze samenleving een halt moet worden toegevoerd.

De volgende twee uitlatingen zijn afkomstig uit een internetcolumn van 6 februari 2007 op de website www.geenstijl.nl en de website www.pvv.nl, getiteld '*Mohammed (deel II): de islamitische invasie*'. In de column spreekt Wilders over de toename van de islam in Nederland en Europa.

Vier uitlatingen komen uit een interview in Dagblad de Pers van 13 februari 2007 met als titel: '*Ik heb goede bedoelingen*'. In het interview worden verschillende onderwerpen behandeld. Er wordt gesproken over de politieke positie van Wilders, over zijn persoonlijke en politieke verleden, en over de islam.

De volgende twee uitlatingen stonden in een artikel in de Volkskrant van 8 augustus 2007 met als titel: *'Wilders: verbied de Koran, ook in moskee'*. In dit artikel wordt de ingezonden brief van Wilders over het verbieden van de Koran aangekondigd. Er wordt beschreven wat Wilders zegt in de ingezonden brief: Wilders vergelijkt in de ingezonden brief de Koran met Mein Kampf.

Zeven uitlatingen zijn afkomstig uit de ingezonden brief van Wilders in De Volkskrant van 8 augustus 2007, met de titel: *'Genoeg is genoeg: verbied de Koran'*. In de ingezonden brief vergelijkt Wilders de Koran met Mein Kampf en beschrijft hij waarom de Koran volgens hem moet worden verboden.

De volgende uitlating is afkomstig van de website van Radio Nederland Wereldomroep. De titel van het artikel is: *'Wilders wil vernieuwde mini-koran'*. Hierin wordt verslag gedaan van een gesprek met Wilders over zijn voorstel de Koran te verbieden.

De volgende twee uitlatingen stonden in het Limburgs Dagblad van 9 februari 2008, en maakten deel uit van een artikel met als kop *'Islam is mijn 'Fitna'*. Het betreft een interview met Wilders over het maken van de film 'Fitna'. Wilders gaat in op de inhoud van de film en de manier waarop de film tot stand werd gebracht.

De laatste ten laste gelegde schriftelijke uitlating komt uit een artikel in de Volkskrant van 11 februari 2008 onder de kop: *'Het hoeft niet meer, maar De Film komt er'*.

Tenslotte is de film 'Fitna' van Wilders in zijn geheel ten laste gelegd.

Beoordeling 'aanzetten tot haat tegen mensen wegens hun godsdienst'

Van een intrinsiek conflictueuze tweedeling is sprake, als twee groepen middels een tweedeling tegenover elkaar worden gesteld, waarbij vanuit een éézijdig perspectief wordt geschetst dat de maatschappij dan wel de ene groep ernstig de dupe wordt van één of meer schadelijke eigenschappen van de andere groep, en de door die tweedeling ontstane (belangen)kloof tussen de twee groepen zeer wel kan leiden tot ernstige en vaak gewelddadige conflicten.

Een aantal uitlatingen hebben naar de bewoordingen en in samenhang met de rest van de tekst gezien geen betrekking op moslims, maar op de godsdienst islam of op de Koran. Voor strafbaarheid moet er sprake zijn van aanzetten tot haat tegen mensen. In juridische zin moet het onderscheid tussen het geloof en de mensen moet worden gemaakt. Uitlatingen over de islam en de Koran zijn geen aanzetten tot haat tegen mensen.

In een aantal uitlatingen wordt een verdeling gemaakt tussen moslims en anderen, bijvoorbeeld Nederlanders. Die verdeling maakt nog niet dat er sprake is van een intrinsiek conflictueuze tweedeling. Soms is een enkel element van de intrinsiek conflictueuze tweedeling aanwezig, maar zijn de andere elementen niet vervuld. In dat geval is er geen sprake van aanzetten tot haat in de zin van artikel 137d Sr. In samenhang met de rest van de uiting gezien richt Wilders zich steeds tegen de islam en de Koran, en de daaruit in zijn ogen voortvloeiende problemen. De uitlatingen zetten naar de bewoordingen en in samenhang gezien dan niet aan tot haat tegen mensen wegens hun godsdienst.

Als in een uitlating louter naar de bewoordingen gezien wél een intrinsiek conflictueuze tweedeling wordt geschetst tussen moslims en anderen, blijkt uit de samenhang met de rest van de uiting dat Wilders dat

doet in zijn streven om de invloed van de Koran en de islam terug te dringen. De uitlating naar zijn bewoordingen en in samenhang met de rest van de uiting bezien, houdt dan geen schets in van een intrinsiek conflictueuze tweedeling tussen moslims en anderen. In samenhang bezien met de rest van de uiting zet de uitlating dan niet aan tot haat tegen mensen wegens hun godsdienst.

Naar de bewoordingen en in samenhang met de rest van de uiting bezien wordt met geen van de uitlatingen in feit 2 een intrinsiek conflictueuze tweedeling geschetst in de zin van artikel 137d Sr. De uitlatingen zetten niet aan tot haat tegen mensen wegens hun godsdienst. Voor feit 2 wordt vrijspraak gevraagd.

Feit 3

In feit 3 is een aantal uitlatingen van Wilders ten laste gelegd als aanzetten tot discriminatie tegen een groep mensen wegens hun godsdienst.

Bij het beoordelen van de uitlatingen wordt eerst beoordeeld of de uitlating naar zijn bewoordingen, direct of indirect aanzet tot discriminatie van mensen. Vervolgens wordt beoordeeld of de uitlating in samenhang met de gehele uiting oftewel het artikel waar deze deel van uitmaakt, direct of indirect aanzet tot discriminatie. Indien wordt vastgesteld dat in het licht van deze eerste stap in beginsel sprake is van aanzetten tot discriminatie, wordt vervolgens getoetst of er een context aanwezig die het tot discriminatie aanzettende karakter aan de uitlating kan ontnemen. Als dit het geval is, wordt als derde en laatste stap in het toetsingskader bekeken of er met de uitlating naar vorm en inhoud sprake is van onnodige buitensporigheid, waardoor deze toch een strafbaar aanzetten tot discriminatie van mensen zal inhouden.

Bij de beoordeling in het kader van feit 3 hebben wij van een aantal uitlatingen geoordeeld dat er in beginsel mee wordt aangezet tot discriminatie van mensen. Het ging dan om aanzetten in de vorm van het bepleiten van potentieel discriminerende overheidsmaatregelen jegens moslims. Het bepleiten van deze maatregelen vond steeds plaats binnen het kader van het politieke debat dat in beginsel het discriminerende karakter aan de uitlating ontnemt. De in de uitlatingen voorgestelde maatregelen waren, zowel naar hun inhoud als bewoordingen objectief bezien functioneel in het licht van het aan de orde gestelde maatschappelijk probleem. Om die reden bleef de strafbaarheid van het tot discriminatie aanzettende karakter aan de uitlatingen ontnomen. In de ogen van het OM is het deze, voor de verdachte van betekenis zijnde bijdrage aan het politieke debat, die voor de strafrechtelijke beoordeling een essentieel verschil maakt. Een politicus moet in het kader van het debat de ruimte hebben om voorstellen te kunnen doen. Dit kunnen ook voorstellen betreffen die, als ze in de praktijk worden gebracht, neerkomen op het discrimineren van bepaalde groepen. Zolang deze voorstellen naar hun inhoud en vorm maar niet onnodig buitensporig zijn ten opzichte van de in het debat aangekaarte maatschappelijke problematiek. In sommige uitlatingen is zowel naar inhoud als bewoordingen wel degelijk een zekere mate van grofheid aanwezig, maar dit leidt, in het licht van de aan de orde gestelde problematiek, niet tot onnodige buitensporigheid van de uitlating.

Feit 4 en feit 5

De vier uitlatingen die in feit 4 en 5 ten laste zijn gelegd, lijken betrekking te hebben op niet-westerse allochtonen of op Marokkanen wegens ras. In samenhang bezien is dat niet zo en hebben de uitlatingen betrekking op godsdienst. Het bestanddeel 'wegens hun ras' is niet vervuld. Voor feit 4 en 5 wordt vrijspraak gevraagd.

Conclusie ten aanzien van de beoordeling van feit 2, 3, 4 en 5

De ten laste gelegde uitlatingen zijn getoetst aan de beoordelingskaders voor 'aanzetten tot haat' en 'aanzetten tot discriminatie'. Bij geen van de uitlatingen was het toetsingskader vervuld. Bij geen van de

uitlatingen is daarom sprake van 'aanzetten tot haat' of 'aanzetten tot discriminatie' in de zin van artikel 137d Sr.

Het OM vraagt vrijspraak voor alle uitlatingen in feit 2, 3, 4 en 5.

Benadeelde partijen

In deze zaak hebben een aantal benadeelde partijen zich gevoegd met een vordering tot schadevergoeding.

Beoordeling vorderingen benadeelde partij

Het OM meent dat alle vorderingen niet ontvankelijk dienen te worden verklaard, nu het OM op alle onderdelen vrijspraak heeft gevorderd.

Standpunt OM benadeelde partijen

Op grond van artikel 51a Wetboek van Strafvordering (Sv) kan degene die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit, zich als benadeelde partij voegen in het strafproces terzake van zijn vordering tot schadevergoeding. Dit is niet veranderd sinds de invoering van de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces, die op 1 januari 2011 in werking is getreden.⁹

Het is essentieel dat er sprake is van *rechtstreekse* schade. Hiervan is alleen sprake als de benadeelde partij is getroffen in een belang dat door de overtreden strafbepaling wordt beschermd.¹⁰ Er moet bovendien een causaal verband zijn tussen het strafbare feit en de schade. Voor een vergoeding komt alleen in aanmerking die schade die rechtstreeks het gevolg is van het feit zoals in de tenlastelegging is omschreven.¹¹

Ten aanzien van de ontvankelijkheid van een benadeelde partij in een discriminatiezaak, heeft de Hoge Raad in 1996 een belangrijk arrest gewezen over artikel 137c en 137d Sr. De Hoge Raad heeft daarin geoordeeld dat niet voldoende aannemelijk was gemaakt dat de strafbaar geachte uitlatingen nu juist tegen de beledigde partijen, haar leden of "achterbannen" waren gericht. Daarom kon niet worden geoordeeld dat de benadeelde partijen of degenen voor wie zij opkwamen door die uitlatingen rechtstreeks schade hadden geleden. Omdat het verband tussen feit en schade ontbrak werden de benadeelde partijen niet-ontvankelijk verklaard.¹²

Het OM concludeert dat ook in de zaak Wilders het directe verband tussen feit en schade ontbreekt en concludeert dat de vorderingen van alle benadeelde partijen niet-ontvankelijk moeten worden verklaard.

⁹ Staatsblad nrs. 1 en 291, 2010. Zie ook Aanwijzing slachtofferzorg (2010A029).

¹⁰ Tekst & Commentaar Strafvordering 8^e druk, p. 158 waar wordt verwezen naar *Kamerstukken II* 1989/90, 21345, nr. 3, p 11 en Tekst & Commentaar Strafvordering 8^e druk, p. 159.

¹¹ Tekst & Commentaar Strafvordering 8^e druk, p. 160, waar wordt verwezen naar *Kamerstukken II* 1989/90, 21345, nr. 3, p 17.

¹² HR 16 april 1996, NJ 1996, 527.